

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р **Юлияна Крумова Маринова, дм**

Ръководител катедра „Социална медицина и здравен мениджмънт“, Медицински факултет, Тракийски университет – Стара Загора

на представения дисертационен труд: **„Професионална адаптация на медицинския персонал в болничната акушеро-гинекологична помощ“**

от **Светлана Йоргова Радева, докторант**

в докторска програма **„Управление на общественото здраве“**

професионално направление **7.4 „Обществено здраве“**

област на висшето образование **7. Здравеопазване и спорт**

Настоящата рецензия представям в качеството си на член на Научното жури, назначено със Заповед № Р 109-243/09.07.2020 г. на Ректора на Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов” - Варна проф. д-р Валентин Игнатов, дм въз основа на решение на Академичния съвет на Медицински университет – „Проф. д-р Параскев Стоянов“ (Протокол №152/26.06.2020 г.) за оценяване на дисертационния труд на Светлана Йоргова Радева, докторант в катедра „Социална медицина и организация на здравеопазването”, ФОЗ, МУ - гр. Варна (зачислена със заповед №Р-109-147/12.03.2018г.) с научен ръководител проф. д-р Лора Георгиева, дм. Дисертационният труд е обсъден и предложен за защита от разширено заседание на катедра „Социална медицина и организация на здравеопазването”, ФОЗ при Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов” - Варна. По протокол №1 от проведено първо заседание на Научното жури на 20.07.2020 г. съм определена да изготвя рецензия.

Кариерен профил на докторанта: Светлана Йоргова Радева завършва Медицински колеж – гр. Варна със специалност „Акушерка“ през 1998 г. Като

акушерка има 20-годишен професионален опит, като от 2016 г. заема ръководна длъжност „Главна акушерка“ - СБГАЛ „Проф. д-р Д. Стаматов“ ЕООД, гр. Варна. Светлана Радева притежава ОКС „Бакалавър“ (2013 г.) и ОКС „Магистър“ (2014 г.) по специалност „Здравен мениджмънт“ – ФОЗ, МУ „проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна и ОКС „Магистър“ по специалност „Управление на здравните грижи“ от 2017 г. - ФОЗ, МУ „проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна. В системата на следдипломното обучение е специализант по специалност „Медицинска информатика и здравен мениджмънт от 2017 г. - МУ „проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна. Тя е хоноруван преподавател по клинична практика към Катедра Здравни грижи, Учебен сектор „Акушерка“ към ФОЗ, МУ „Проф. д-р П. Стоянов“ гр. Варна. В системата на продължаващото обучение има проведени множество курсове и семинари. Светлана Радева има публикации и участия в национални и международни научни форуми; участия в работата по проекти („Здравето днес и утре“ 2011г.; „Лечение и грижи за хора с HIV/СПИН и намаляване на стигмата и дискриминацията“ 2011-2012 г.; „Въведение в глобалното здраве“ 2012/2013 г.; Общинска програма „Профилактика на женското здраве – трансвагинално ултразвуково изследване“ 2017 – 2019 г.). Владее и ползва в работата си английски език (B1 ниво) и руски език.

Общо описание на дисертационния труд: Дисертационният труд съдържа 196 страници, структуриран в пет основни глави, онагледен с 53 фигури и 16 таблици. Приложенията са 5. Библиографската справка включва 183 литературни източника, от които 118 са на кирилица и 65 на латиница.

Актуалност и значимост на темата на дисертационния труд: Темата на дисертацията **„Професионална адаптация на медицинския персонал в болничната акушеро-гинекологична помощ“** е в съответствие с профила на докторанта като специалист и управленец по акушерски грижи в болничната помощ. Фокусът към важен аспект на мениджмънта на човешките ресурси – професионална адаптация на медицинския персонал в болничната акушеро-гинекологична помощ, е особено значим понастоящем на фона на дългогодишен, хроничен и задълбочаващ се недостиг на кадри в здравната система, при което ефективността на нейното функциониране е сериозно застрашена.

Глава първа. Литературен обзор е написан от Светлана Радева на 57 страници (30% от дисертационния труд), структуриран в девет раздела: 1. Болнична акушеро-гинекологична помощ; 2. Медицински персонал в болничната акушеро-гинекологична помощ; 3. Мотивация; 4. Стресът като общ адаптационен синдром; 5. Приспособяване на студентите към академичната среда; 6. Управление на процеса на приспособяване на обучаващите се; 7. Приспособяване на персонала към трудовата среда; 8. Управление на професионалната кариера; 9. Изводи от обзора и актуалност на проблема. Използваните литературни източници са достатъчни като брой, представляват научни публикации на български и чуждестранни изследователи и значими национални и международни документи, цитирани добросъвестно в обзора. Обзорът е написан на ясен и достъпен език и отразява задълбочено познание на обсъжданите проблеми и умело боравене с научната терминология. От начина на представяне на литературния обзор е видно умението на автора аналитично да представя научна информация и да аргументира актуалността и значимостта на темата на дисертацията, както и подхода на научното изследване.

Глава втора. Цел, задачи, материал и методи: дефинирани са прецизно на 4 страници от дисертационния труд. **Целта** е *„да се проучат проблемите в адаптацията на медицинския персонал в болничната акушеро-гинекологична помощ и въз основа на това да се разработи система за адаптиране на работещите и обучаващите се към практикуване в болнични условия“*. Изследователските **задачи** са представени в 7 пункта, пряко свързани с постигането на целта, ясно формулирани, последователно: анализ на теоретичните аспекти на адаптацията на персонала; изследване на адаптацията на лекарите към работа в болничната акушеро-гинекологична помощ; изследване адаптацията на акушерките към работата в болнична среда; изследване на адаптацията и мотивацията на студенти от специалност „Акушерка“ (трети и четвърти курс) към работата в клиничните бази, както и тяхната готовност за работа по избраната от тях професия; да се предложат насоки за успешна адаптация на студентите към клинична работа; да се разработи система за начално и текущо приспособяване на болничния медицински персонал към променящите се условия. Представени са 5 **хипотези** в собственото проучване:

1.Новоназначеният медицински персонал трудно се приспособява към болничната работна среда; 2.Натоварването и напрежението в болничните структури затрудняват ежедневната адаптация на медицинския персонал; 3.Студентите от специалност „Акушерка“ се затрудняват да извършват самостоятелно някои практически дейности; 4.Студентите не са напълно удовлетворени от практическото си обучение; 5.Необходимо е обучение на работното място за подпомагане приспособяването на медицинския персонал към променящите се условия на средата. **Материал и методи** са ясно обосновани и адекватни, съответно на поставените цел и задачи и са описани подробно. Приложени са следните методи: 1. Документален – анализирани са международни и национални литературни източници и нормативни документи; 2. Социологически анкетен метод – пряка индивидуална анкета; наблюдение. SWOT анализ; статистически методи (дескриптивна и аналитична статистика). **Инструментарият**, приложен в анкетния социологически метод, **включва 3 анкетни карти**, за групите респонденти: лекари със специалност и лекари специализанти; акушерки, работещи в лечебни заведения за болнична помощ; студенти от специалност „Акушерка“ – трети и четвърти курс на обучение. Анкетните карти са разработени за целта на собственото научно проучване и са приложени към дисертационния труд (приложения 1-3). Въпросите в анкетните карти са в следните тематични направления: - мотивиран избор на професия и работно място; - нагласи за практикуване на професията в лечебни заведения за болнична помощ; - процес на начална адаптация към работата в болнични условия; - ежедневна адаптация; - удовлетвореност от професията. Обхват, време и място на провеждане на научното наблюдение са описани в детайли. В собственото проучване са обхванати: 1). 141 лекари със специалност и лекари специализанти от СБАГАЛ „Проф. д-р Д. Стаматов“ - гр. Варна; МБАЛ „Св. Анна“ – гр. Варна; акушеро-гинекологични структури от градовете Плевен, Велико Търново, Тутракан. 2). 173 акушерки, работещи в лечебни заведения за болнична помощ: УМБАЛ „Д-р Георги Странски“ гр. Плевен; МБАЛ „Св. Анна“ – гр. Варна; СБАГАЛ „Проф. д-р Д. Стаматов“ - гр. Варна; МБАЛ „Д-р Ст. Черкезов“ гр. Велико Търново; МБАЛ гр. Тутракан. 3). 136 студенти от специалност „Акушерка“ – Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна и

Медицински университет – Плевен. Избраният подход в собственото научно проучване позволява да се постигне поставената цел чрез получаване на адекватен отговор на задачите, решавани в дисертационния труд.

Глава трета. Резултати и обсъждане. Тази част от дисертацията обхваща 70 страници (36% от обема на дисертацията), прецизно подредена и онагледена, структурирана в три раздела, последователно за групите, включени в проучването: лекари, акушерки, студенти. Разделите на резултатите и дискусията изцяло кореспондират с поставените задачи в дисертационния труд. Всеки един от разделите е изключително добре структуриран, резултатите са представени задълбочено, обсъдени и обобщени. Изложението на резултатите и тяхната дискусия отразяват умението на Светлана Радева да борави с данните от научното изследване, да прилага подходящите методи за анализ и да интерпретира задълбочено. Тази част от дисертационния труд заслужава особено внимание и висока оценка със своето адекватно структуриране, логическа обвързаност и последователност.

Глава четвърта. Управленски подходи за адаптация е разработена в пет раздела на 22 страници от дисертацията, както следва: 1. Управленски подходи за провеждане на адаптация и повишаване на трудовата мотивация на акушерките в болнични условия; 2. SWOT анализ на ситуацията в СБАГАЛ – Варна; 3. План за адаптация на студентите от специалност „Акушерка“; 4. План за повишаване на трудовата мотивация на медицинския персонал; 5. План за адаптация на служителите. На базата на резултатите от собственото емпирично проучване, както и на добросъвестно извършения SWOT анализ, Светлана Радева представя конкретни идеи, подходи, решения, свързани с професионалната адаптация на медицинския персонал в болничната акушеро-гинекологична помощ в отговор на съвременните предизвикателства към акушерските здравни грижи за бременната, родилката и новороденото – логически обвързани, аргументирани, адекватно структурирани и онагледени с фигури и диаграми. Следва да подчертая значителната практико-приложна стойност на тази част от дисертационния труд.

Изводи и препоръки. Изводите са представени в две групи: за студентите в 7 пункта и за работещите лекари и акушерки в 8 пункта. Същите са умело

формулирани и пряко свързани с изследователската цел и задачи. Светлана Радева представя **препоръки** в 13 пункта, произтичащи от анализа на данните от собственото проучване, SWOT анализа на ситуацията, разработените модели и планове за повишаване на трудовата мотивация и адаптация на медицинския персонал.

Приносите са представени в две групи: **приноси с теоретико-познавателен характер** и **приноси с практико-приложен характер**. Приносите с теоретико-познавателен характер са сведени до 5: 1. Направен е задълбочен теоретичен анализ на мотивацията и адаптацията към работната среда; 2. Направен е задълбочен теоретичен анализ на адаптацията на студентите към академичната среда; 3. За първи път в страната е проучена професионалната адаптация на медицинския персонал в болничната акушеро-гинекологична помощ; 4. Проучена е адаптацията към клиничните бази за практическо обучение на студенти от специалност „Акушерка“; 5. Проучена е способността на студентите в последните два курса на обучение по специалност „Акушерка“ за дейностите, които могат да извършват самостоятелно. Приносите с практико-приложен характер са представени в 3 пункта: 1. Разработен е модел за адаптация на медицинския персонал в болничната акушеро-гинекологична помощ; 2. Разработен е план за наблюдение и адаптация към клиничните бази на студентите от специалност „Акушерка“. 3. Разработен е план за развитие и повишаване на трудовата мотивация на медицинския персонал в болничната акушеро-гинекологична помощ.

Във връзка с дисертационния труд Светлана Радева представя: **четири пълнотекстови публикации и едно участие** в научен форум.

Автореферат: Авторефератът е написан на 56 страници, структуриран е според изискванията и отразява основните резултати, постигнати в дисертацията.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научно-теоретични, методологични и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и **отговарят на всички изисквания** на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и

Правилника на МУ - Варна. Представените материали и дисертационни резултати **напълно съответстват** на специфичните изисквания, приети във връзка с Правилника на МУ – Варна за приложение на ЗРАСРБ. Дисертационният труд показва, че докторантът Светлана Радева **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения и **демонстрира** качества за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Това ми дава основание убедено да дам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси.

Предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на **Светлана Йоргова Радева** в докторска програма по специалността „**Управление на общественото здраве**“, професионално направление **7.4 „Обществено здраве**“, област на висшето образование **7.Здравеопазване и спорт**.

02.09.2020 г.
гр. Стара Загора

Рецензент:
проф. д-р Юлиана Крумова Маринова, дм